

OBRAZOVANJE OBITELJSKIH MEDIJATORA U HRVATSKOM I MEĐUNARODNOM KONTEKSTU²

SAŽETAK

U radu se daje prikaz obrazovanja za obiteljske medijatore iz perspektive broja sati i sadržaja obrazovnih programa u nekim državama članicama Europske unije i nekima izvan područja Europe gdje je obiteljska medijacija vrlo razvijena. Cilj je analizirati zajedničke i specifične odrednice u pogledu dužine trajanja obrazovanja, provedbe obrazovanja i sadržaja obrazovanja. Iz prikaza je vidljivo da ne postoji unificirana praksa obrazovanja za obiteljske medijatore te da se broj sati razlikuje među prikazanim državama. Obrazovni programi provode se u okviru stručnjačkih udruženja i organizacija koje se bave obiteljskom medijacijom ili u okviru fakulteta. Veća sličnost vidljiva je u sadržajima koji se pokrivaju obrazovnim programima, a kojima se pokrivaju znanja potrebna za provedbu obiteljske medijacije, tehnike i metode, načela, vrijednosti, pravne i psihosocijalne aspekte razumijevanja sadržaja i postupka medijacije. Osim teorijskim aspektima, značaj se pridaje metodama poučavanja koje potiču praktičnu provedbu tijekom nastave kao i neposredan praktičan rad uz superviziju.

- 1 Izv.prof.dr.sc. Vanja Branica, socijalna radnica, e-mail: vanja.branica@pravo.hr
- 2 Rad je djelomično nastao na temelju rada pod nazivom »Obrazovni i etički standardi za provedbu obiteljske medijacije« u sklopu fakultetskog znanstveno-istraživačkog projekta »Socijalna politika i socijalni rad u Republici Hrvatskoj« Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu.

Stručni članak
Primljeno: ožujak, 2020.
Prihvaćeno: travanj, 2020.
UDK: 364.62:378.046
DOI 10.3935/ljsr.v27i1.377

Vanja Branica¹
orcid.org/0000-0001-5184-6645

Sveučilište u Zagrebu
Pravni fakultet
Studijski centar socijalnog rada

Ključne riječi:

obiteljska medijacija,
obrazovanje,
broj sati obrazovanja,
sadržaj obrazovanja

UVOD

Obiteljska medijacija stručna je intervencija s ciljem postizanja dogovora oko spornih pitanja među članovima obitelji u sukobu. Provodi ju obrazovani obiteljski medijator koristeći znanja i vještine, slijedeći definiran postupak pregovaranja i rješavanja problema, poštujući temeljna načela medijacije. U posljednjih se tridesetak godina obiteljska medijacija razvija kao zasebno područje profesionalnog djelovanja, najčešće kao nadogradnja, specijalizacija za stručnjake iz područja prava ili pomagačkih djelatnosti koji se bave s obiteljima i sukobima u obiteljima. Provedba obiteljske medijacije zahtijeva dodatno obrazovanje specifično u tom području kroz koje stručnjaci stječu dodatno znanje i ovladaju zasebnim načinom rada s obiteljima koji se razlikuje od drugih postupaka npr. terapijskih, savjetodavnih ili pravnog zastupanja čime šire područje svog profesionalnog djelovanja. Dakle, obiteljska medijacija može se sagledavati i kao zasebna profesionalna djelatnost, sekundarna profesija, a i kao psihosocijalna intervencija u radu s obiteljima, s jasno postavljenim ciljem i svrhom, a to je rješavanje obiteljskih sukoba postizanjem sporazuma koji je prihvatljiv uključenima u sukob. Obiteljska medijacija se povezuje, kako u svijetu tako i u Hrvatskoj, s rješavanjem sukoba koji nastaju ili kulminiraju u procesu razvoda braka ili prekida izvanbračne zajednice iako je provedba moguća u puno širem obimu, kod različitih sadržaja obiteljskih sukoba, koje detaljno navodi Sladović Franz (2005.), a neki od njih su samo za primjer sukobi koji proizlaze iz organizacije svakodnevnog života obitelji, pitanja starih osoba. U kontekstu Hrvatske, o intenzivnijem razvoju obiteljske medijacije, kao zasebne stručne intervencije, može se govoriti u posljednjih pet godina od kada je njena primjena definirana Obiteljskim zakonom (NN, 103/2015.) sa svrhom sporazumnog rješavanja spornih pitanja u obiteljskim sukobima. Tada se u sustavu socijalne skrbi počinju stvarati preduvjeti za njeno organizirano i sustavno provođenje koji, između ostalog, uključuju i educirane stručnjake – obiteljske medijatore. Pitanje koje prati razvoj obiteljske medijacije, između ostalih, je i način na koji se stručnjaci mogu dodatno obrazovati i steći potrebna znanja i vještine za provedbu postupka obiteljske medijacije. Stoga je ovaj rad posvećen prikazu obrazovanja za obiteljske medijatore u nekim državama članicama Europske unije i nekima izvan područja Europe gdje je obiteljska medijacija vrlo razvijena. Cilj je dati prikaz obrazovanja, analizirati zajedničke i specifične odrednice u pogledu dužine trajanja obrazovanja, provedbe obrazovanja i sadržaja obrazovanja. Svrha ovog prikaza odnosi se na sagledavanje bitnih odrednica obrazovnih programa za obiteljske medijatore te daljnje unaprjeđenje razvoja obrazovanja za obiteljske medijatore u hrvatskom kontekstu. Podaci prikazani u ovom radu temelje se na informacijama prikupljenim pretraživanjem službenih web stranica stručnjačkih udruženja obiteljskih medijatora kao i kroz analizu članaka objavljenih pretežno

na engleskom jeziku, a sadržajno se odnose na organizaciju i provedbu medijacije i obrazovanja obiteljskih medijatora u pojedinoj zemlji.

Obrazovanje za obiteljske medijatore unutar Europske unije

Na području Europe desetak godina djelovala je neprofitna organizacija stručnjačkih udruženja obiteljskih medijatora zemalja članica, Europski forum za izobrazbu i istraživanje u obiteljskoj medijaciji (*European Forum Training and Research in Family Mediation*) koji je preporučao 180 sati obrazovanja za obiteljske medijatore uz 40 sati superviziranog praktičnog rada u trajanju od najmanje jedne godine. Preporuka je bila da izobrazba uključuje teorijski dio, vježbanje medijacije i praktični dio. Vježbanje medijacije trebalo je biti sastavni dio programa izobrazbe kroz vježbe igranja uloga, dok se praktični dio trebao odvijati u okviru službi koje provode medijaciju uz superviziju praktičnog rada, a sve u skladu s etičkim načelima provedbe obiteljske medijacije. Takvom organizacijom edukacije nastojalo se postići usvajanje i integriranje znanja i vještina potrebnih za provedbu obiteljske medijacije. Smjernice Foruma preporučale su da 120 sati obrazovanja pokrivaju sljedeća područja: opća znanja o medijaciji, strukturi i postupku medijacije, načelima medijacije, specifične medijacijske vještine (npr. pregovaranje, preoblikovanje), položaj djece u obiteljskoj medijaciji, određena znanja iz psihologije, sociologije, prava i znanja o rješavanju sukoba te poznavanje nadležnosti i uloge drugih stručnjaka (Sladović Franz, 2005.; Čulo Margaletić, 2014.). Također, smatrali su da je potrebna dodatna izobrazba u području međunarodne obiteljske medijacije u trajanju od najmanje 80 sati. Na tom tragu, danas su na području Europe razvijeni različiti programi dodatnog obrazovanja za rad obiteljskog medijatora u području razvoda braka u prekograničnom okruženju, s ili bez međunarodne roditeljske otmice djece. Na primjer, neprofitna organizacija *MiKK* iz Berlina koja se bavi međunarodnom obiteljskom medijacijom i roditeljskom otmicom djece provodi 50-satni trening za međunarodnu obiteljsku medijaciju tijekom kojeg se stječu specifična znanja i vještine potrebne za provedbu obiteljske medijacije u slučajevima roditeljske otmice djece i drugim obiteljskim sukobima koji uključuju planiranje ostvarivanja osobnih odnosa s djetetom, način provođenja vremena roditelja i djece kao i razvod braka u prekograničnom okruženju (<https://www.mikk-ev.de/en/news/registration-for-training>).

Europska zemlja koja ima postavljene, može se reći visoke standarde po broju sati obrazovanja za obiteljske medijatore jest Francuska gdje je medijacija u području rada s obitelji prisutna od 80-ih godina prošlog stoljeća. Zemlja je to gdje obiteljska medijacija ima status samostalne profesije i gdje obrazovanje za obiteljske medijatore

traje ne manje od 560 sati te se odvija u okviru sveučilišta, iako su na početku razvoja obiteljske medijacije postojali kraći, tjedni, programi izobrazbe (Bastard, 2010.). Nakon završenog obrazovanja stječe se diploma obiteljskog medijatora (*Diplôme d'Etat de Médiateur Familial*). U obrazovanje za obiteljskog medijatora mogu se uključiti svi stručnjaci društvenog i humanističkog usmjerenja, iz područja psihologije, sociologije, socijalnog rada, prava i medicine, koji imaju tri godine radnog iskustva s obiteljima u području psihološke i pravne podrške, socijalne skrbi, obrazovanja, zdravstva. Od 2012. godine, obrazovanje traje 595 sati, od toga 476 sati teorijskog dijela unutar kojih se 315 sati odnosi na sam proces medijacije i usvajanje medijacijskih tehnika i vještina, 63 sata na znanja iz područja prava, 63 sata na znanja iz područja psihologije i 35 sati iz područja sociologije. Za pripremu diplomskog rada predviđeno je 14 sati. Praktični dio traje 105 sati supervizirane medijacijske prakse. Izobrazba završava napisanim diplomskim radom (60 stranica) (Čulo Margaletić, 2014.; Parkinson, 2014.).

Nakon Francuske slijedi prikaz nekoliko zemalja koje imaju obrazovanje u trajanju od oko 200 sati. U Njemačkoj se obiteljska medijacija također razvija od 80-ih godina prošlog stoljeća, ali nije regulirana profesijom. Zakonom o medijaciji iz 2012. godine (*MediationsG*) regulirana je medijacija u građanskim i trgovačkim pitanjima i tim je zakonom propisano obrazovanje za licencirane medijatore u trajanju od najmanje 120 sati uz provedbu minimalno jedne obiteljske medijacije samostalno ili u suvoditeljstvu unutar jedne godine od završetka obrazovanja uz praćenje od strane supervizora (Osswald i Flecke, 2017.). Detaljnija regulacija obrazovanja propisana je Pravilnikom o obrazovanju i licenciranju medijatora iz 2016. godine (*ZMEdiatAusbV*) – propisuje se sadržaj obrazovanja za medijatore kao i broj sati za izvedbu tih sadržaja. Najveći broj od 30 sati predviđen je za proces i pretpostavke provedbe medijacije, zatim 18 sati za uvodni dio obrazovanja kojim se stječe opći uvid u medijaciju, faze provedbe, načela provedbe te pregled komunikacijskih tehnika koje se koriste u medijaciji. Zasebnih 18 sati obrazovanja trebalo bi biti posvećeno različitim komunikacijskim tehnikama i tehnikama nošenja s izazovnim situacijama. Za četiri cjeline predviđeno je po 12 sati obrazovnog programa, a to su: pregovaranje i pregovaračke tehnike, teorije sukoba i analiza sukoba, pravo u medijaciji (razlikovanje pravnog savjeta i pružanja informacija, kao i identifikacija pravnih pitanja za koje sudionici trebaju tražiti pravni savjet, razlikovanje medijacijskog i drugih pravnih postupaka, pravni značaj postignutog sporazuma) te razumijevanje uloge medijatora (neutralnost i nepristranost, moć, samorefleksija i razvoj profesionalne kompetentnosti u medijaciji). I šest sati obrazovnog programa predviđeno je za pravni okvir provedbe medijacije. Zakon o medijaciji (*MediationsG*) i Pravilnik (*ZMEdiatAusbV*) propisuju da samo osoba koja je pohađala i odslušala ovakav trening uz provedbu praktičnog rada može sebe nazivati certificiranim medijatorom (Osswald i Flecke, 2017.). Provedbom i reguliranjem obrazovanja, specifično u području obiteljske medijacije, bave se brojne organiza-

cije i udruženja stručnjaka koji provode obiteljsku medijaciju. Ovdje ćemo prikazati smjernice jednog od udruženja, a to je Savezno udruženje za obiteljsku medijaciju, BAMF (*Bundes-Arbeitsgemeinschaft für Familien-Mediation*). Predviđaju 200 sati izobrazbe za obiteljske medijatore, koju mogu upisati stručnjaci s dvije godine profesionalnog iskustva, sa završenim primarnim obrazovanjem iz područja psihologije, prava i drugih pomažućih profesija (socijalni rad, pedagogija, socijalna pedagogija) te imaju mogućnost provedbe medijacije već tijekom trajanja obrazovanja. Obrazovanje se provodi kroz različite oblike poučavanja poput: seminara, interaktivnih vježbi i refleksivnih aktivnosti kojima se analizira vlastiti rad u grupnom kontekstu i u praksi. Programom je predviđen i praktičan rad s 30 sati supervizije. Sadržaj obrazovanja može se grubo podijeliti u nekoliko područja: a) postupak i provedba obiteljske medijacije (koji uključuju tehnike i metode rada, pristup pregovaranja temeljen na potrebama i interesima, razlikovanje medijacije prema drugim postupcima, uključivanje djece u medijaciju, etička pitanja, suvoditeljstvo itd.), b) pravni okvir provedbe obiteljske medijacije i c) psihosocijalne aspekte provedbe obiteljske medijacije. Naglasak na pojedinim sadržajima vezuje se s primarnim obrazovanjem polaznika izobrazbe, pravnici slušaju manje pravnog dijela, dok stručnjaci iz psihosocijalnog područja slušaju manje o psihološkim i socijalnim aspektima. Da bi se završila izobrazba, potrebno je da polaznik u praksi provede četiri slučaja obiteljske medijacije koji trebaju biti dokumentirani i analizirani pod vidom obilježja sukoba, dinamike provedbe medijacije i rada medijatora (Čulo Margaletić, 2014.; Parkinson, 2014.).

Obrazovanje za obiteljske medijatore u Italiji detaljno je prikazala Ankica Kosić, psihologija zaposlena na Sveučilištu Sapienza u Rimu, 2018. godine na prvom skupu posvećenom obiteljskoj medijaciji u Hrvatskoj³. Ovdje donosimo prikaz obrazovanja koji se temelji na njenom izlaganju. Napomenula je da se u Italiji medijacija razvija od 90-ih godina kada je otvoren prvi centar za medijaciju. Obrazovanje za obiteljske medijatore je kao i u slučaju Njemačke i Engleske organizirano unutar stručnjačkih organizacija koje okupljaju obiteljske medijatore. Razvile su se i djeluju tri stručnjačke udruge obiteljskih medijatora koje su 2016. godine ujedinjene u Talijansku federaciju za obiteljske medijatore, F.I.A.Me.F (*Federazione Italiana delle Associazioni di Mediatori Familiari*). Organizacije stručnjaka razvile su svoje pravilnike kojima, između ostalog, propisuju kriterije za obrazovanje obiteljskih medijatora, pod vidom broja sati, znanja, vještina i kompetencija te kriterije za upis u obrazovne programe. Da bi netko mogao pristupiti obrazovanju i postati obiteljski medijator, treba imati završen najmanje preddiplomski studij iz humanističkih, zdravstvenih i društvenih studija ili

3 Predkonferencija pod nazivom »Razvoj obiteljske medijacije u sustavu socijalne skrbi u Hrvatskoj« održala se prije IX. konferencije socijalnih radnika, 17. listopada 2018. u Puli, u hotelu Histrija od 9.00 do 13.00 sati. Sudjelovalo je 50 stručnjaka, obiteljskih medijatora i stručnjaka iz područja socijalne skrbi koji rade s obiteljima.

specifično u području rješavanja sukoba uz najmanje pet godina stručnog iskustva u radu s rješavanjem sukoba u obrazovnim, zdravstvenim i socijalnim ustanovama. Obrazovanje za obiteljske medijatore odvija se kroz dvije godine, odnosno obuhvaća 240 ili 320 sati, ovisno koja organizacija provodi obrazovanje. Program se sastoji od dvije razine između kojih je predviđeno polaganje ispita. Prva razina obrazovanja obuhvaća teorijsko-praktični dio od najmanje 240 sati, od čega se 160 ili 200 sati odnosi na usavršavanje u obiteljskoj medijaciji koje se provodi kroz predavanja, praktične vježbe s igranjem uloga. Uz to od 30, odnosno 80 sati, predviđeno je za odlaske na konferencije i seminare koje organiziraju profesionalne udruge i 10 sati je predviđeno za polaganje ispita. Završni ispit na prvoj razini sastoji se od testa za procjenu znanja i testa za procjenu praktičnih vještina kroz simulaciju slučaja. Druga razina obrazovanja sastoji se od 40 sati prakse i 40 sati grupne supervizije. Praksa se provodi u suradnji s iskusnim obiteljskim medijatorom. Nakon završene druge razine polaže se pisani završni rad kojim se opisuje slučaj obiteljske medijacije iz prakse polaznika i usmeni ispit koji se odnosi na izvješće o dvogodišnjem studiju i praksi. Po završetku obrazovanja stječe se potvrda o završenom obrazovanju.

U Engleskoj i Walesu je, pak, usporedno s Francuskom i Italijom, obrazovanje za obiteljske medijatore relativno kratko. Također, kao i u prethodno prikazane dvije zemlje, odvija se kroz udruženja obiteljskih medijatora koji postavljaju standarde za obavljanje prakse i obrazovanje. Formirano je krovno udruženje Vijeće za obiteljsku medijaciju, FMC (*Family Mediation Council*) koje čine predstavnici šest organizacija članica, a koja su ujedno i poznatija i veća udruženja obiteljskih medijatora u Engleskoj, a to su: *The College of Family Mediators*, *Family Mediators Association*, *National Family Mediation*, *Resolution*, *ADR Group* i *Law Society* (koji ne pruža obrazovanje obiteljskih medijatora) (Parkinson, 2014.). FMC u priručniku o profesionalnim standardima i regulaciji (*FMC Manual Professional Standards and Self-Regulatory Framework*) pružaju generalne smjernice i uvjete koje trebaju zadovoljiti provoditelji obrazovanja za obiteljske medijatore kao i način i uvjete stjecanja statusa akreditiranog obiteljskog medijatora. U prvom redu, potrebno je završiti obrazovanje za obiteljskog medijatora, potom se učlaniti u neko od udruženja te provesti vrijeme kao vježbenik u organizaciji koja pruža uslugu obiteljske medijacije i promatrati iskusnog medijatora, raditi samostalno medijaciju i sve dokumentirati čime se stvara osobna mapa (portfolio) koja je potrebna za provjeru kompetencija i stjecanje akreditacije. Obrazovanju mogu pristupiti stručnjaci koji imaju završen diplomski studij, koji imaju minimalno dvije godine iskustva rada s obiteljima ili s rješavanjem sukoba u drugim područjima. Parkinson (2014.) navodi da po njenom iskustvu provoditelja obrazovanja, u istom sudjeluju polaznici koji su prošli selekcijski proces te su imali puno kvaliteta i stručnog znanja iz svojih primarnih profesionalnih područja, a to su uglavnom pravo i psihosocijalna područja (socijalni rad, obiteljski terapeuti) te se zalaže za selekciju sudionika i održavanje kvalitete pro-

vedbe obiteljske medijacije i na taj način. Smjernicama je propisano trajanje obrazovanja u danima, radi se o minimalno 8 dana, a u satima 60 kontakt sati koji uključuju i pripremu polaznika čitanjem i izvršavanjem zadataka. Cijeli proces osposobljavanja za obiteljskog medijatora do stjecanja akreditacije traje oko dvije godine, uključivo i vrijeme potrebno za praktičan rad i izradu osobne mape (portfolija) (Parkinson, 2014.). U Smjernicama (*FMC Manual Professional Standards and Self-Regulatory Framework*) se navode sadržajna područja koja trebaju biti pokrivena programom obrazovanja, a to su: načela, znanje, vještine i tehnike obiteljske medijacije koje se trebaju podučavati kroz simulacije. Sadržaj treba pokriti i pitanja koja se tiču cjelovitog postupka razvoda braka, predmedijacijski susret, znanje o dječjem razvoju i roditeljskoj skrbi te podjeli imovine. Od propisanih 60 sati, 30 sati treba biti posvećeno razvoju vještina kroz vježbe igranja uloga, dok se kroz ostale sate trebaju koristiti različite tehnike poučavanja kojima se omogućuje učenje teorijskog znanja, refleksija, primjena teorije u praksi. Pola vremena moguće je odraditi kroz online nastavu. Za već akreditirane medijatore Smjernicama za izobrazbu i standardima rada je predviđeno i zasebno dodatno usavršavanje za obiteljske medijatore koji u svom radu, u postupak medijacije, uključuju djecu. Za njih je predviđeno dodatnih 40 sati obrazovanja, minimalno u trajanju od 3 dana po 7 sati kontakt nastave u kojoj će se, s ciljem razvoja vještina, kao metode poučavanja koristiti vježbe i igranje uloga. Sadržaj izobrazbe mora pokrivati standarde rada s djecom u medijaciji koji su također definirani.

Medijacija u Španjolskoj općenito je uređena na nacionalnoj razini Zakonom o medijaciji u građanskim i trgovačkim pitanjima (*Ley de mediacion en asuntos civiles y mercantiles*, 5/2012.), dok je provedba obiteljske medijacije detaljnije propisana na regionalnim razinama. Zakon o medijaciji u građanskim i trgovačkim pitanjima propisuje minimalno trajanje obrazovanja za medijatore od 100 sati. Pristupiti mogu zainteresirani koji imaju prethodno sveučilišno obrazovanje. Obrazovni program treba biti takav da omogući stjecanje znanja i vještina za provedbu prakse, a sadržajem treba pokrivati pravni okvir, psihološke aspekte, komunikaciju, proces medijacije, tehnike pregovaranja i rješavanja sukoba. Najmanje 35 sati treba biti posvećeno medijaciji (Parkinson, 2014.). Metode podučavanja trebaju uključivati vježbe i simulacije slučajeva i praktičnu provedbu medijacije. Obrazovanje za medijatore mogu pružati privatne ili javne ustanove koje ispune propisane uvjete za izvršavanje obrazovanja, a oni se tiču nastavnog osoblja sa specijalizacijom u području medijacije te sveučilišnim diplomama. Ministarstvo pravosuđa nadležno je za upis u registar medijatora i za vođenje popisa ustanova koje izvode programe obrazovanja iz medijacije. Uređenje obiteljske medijacije odvija se na regionalnim razinama i tu su prisutne različitosti, ali konsenzus postoji oko obrazovanja, oko toga da je za provedbu obiteljske medijacije potrebno završiti specijalizirano poslijediplomsko obrazovanje kojem pristupaju stručnjaci sa sveučilišnim diplomama iz područja psihologije, pedagogije, socijalnog

rada, obrazovanja i prava (Navrro, 2004.). Trajanje takvog obrazovanja je oko 200 sati (Garcia i Gomez, 2009.). Pretraživanjem programa obrazovanja za obiteljske medijatore u Španjolskoj, dolazi se do više programa koji su smješteni pri sveučilištima i to na studijima društveno-humanističkog područja (socijalni rad, psihologija, obrazovanje) te se radi o programima koji nose 60 ECTS bodova. Programima se pokriva obiteljska medijacija kao psihosocijalna intervencija u obitelji, te negdje čini osnovnu i jedinu okosnicu programa kao, na primjer, studij na Odsjeku za socijalni rad i sociologiju, Sveučilišta u Deusto u Bilbao (*Master Universitario en Intervención y Mediación Familiar*) ili program Sveučilišta u Murcia, odsjeka za obrazovanje koji kombinira obiteljsko savjetovanje i medijaciju (*Master's Degree in Family Counseling, Counseling and Mediation*). Sadržaji obrazovanih programa pokrivaju teme koje su i u drugim zemljama bile navedene kao sadržaji obrazovanja, a odnose se na načela provedbe obiteljske medijacije, postupak provedbe, metode i tehnike pregovaranja i rješavanja sukoba, vrijednosti i etiku, razumijevanje sukoba u kontekstu obitelji.

Austrija se može smatrati predvodnikom zakonskog uređenja i prakse medijacije u Europi jer se kasnih 80-ih i početkom 90-ih primjenjuje u području obiteljskog prava (razvod braka, roditeljska skrb) i izvansudskih nagodbi u različitim sporovima (Lenz i Risak, 2017.; Roth i Gherdane, 2013.). Među prvim zakonskim uređenjima medijacije je austrijski Zakon o medijaciji u građanskim pitanjima (*Zivilrechts-Mediations-Gesetz*), donesen 2003., u primjeni od 2004. godine, a kojim se, između ostalog, uređuje i pitanje obrazovanja medijatora. Zakon propisuje registriranje medijatora pri Ministarstvu pravosuđa te propisuje uvjete za registraciju i zadržavanje statusa registriranog medijatora. Što se tiče obrazovanja, koje je u fokusu ovog rada, propisano je trajanje od jedne i pol godine, odnosno 365 sati obrazovanja po 45 minuta za one koji nemaju relevantno primarno obrazovanje ili 220 sati za one koji imaju relevantno prethodno obrazovanje (Roth i Gherdane, 2013.). Pod relevantnim prethodnim obrazovanjem za područje obiteljske medijacije smatra se obrazovanje u području prava (državni odvjetnici, javni bilježnici i suci koji rade u području obiteljskog prava) te u psihosocijalnom području (psiholozi, psihoterapeuti i socijalni radnici sa završenom visokom stručnom spremom koji rade u području obitelji) (Roth i Gherdane, 2013., Smjernice za medijaciju u obiteljskim pitanjima (*Richtlinien zur Förderung von Mediation, 2004.*)). Temeljem Zakona o medijaciji donesene su Smjernice za obrazovanje medijatora (*Zivilrechts-Mediations-Ausbildungsverordnung-ZivMediat-AV*) u kojima je opisan sadržaj programa uz broj sati za svaki pojedini sadržaj koji trebaju odslušati oni koji nemaju prethodno relevantno obrazovanje kao i prilagođen broj sati i sadržaj ovisno o primarnom obrazovanju onoga tko pristupa obrazovanju (anex 2 do 4) u teorijskom i praktičnom dijelu obrazovanja. Sadržaj koji se navodi u području teorijskog dijela obrazovanja pokriva sljedeća područja: osnovna načela i povijest medijacije, modeli medijacije, faze postupka medijacije s naglaskom na pristupe usmjerene pregova-

ranju i rješavanju sukoba, osnovni principi i tehnike komunikacije, analiza sukoba, područja primjene medijacije, etička pitanja u medijaciji, osnove pravne regulacije, osnove relevantnih psiholoških koncepata kao i psihosocijalnih intervencija, pitanja spola, komercijalna osnova medijacije. Praktični dio obrazovanja tiče se sudjelovanja u grupnim raspravama i vježbama s ciljem osobnog razvoja, vježbanje medijacije kroz igranje uloga, simulacije, analizama prakse, superviziji neposrednog praktičnog rada (Roth i Gherdane, 2013.).

Provedba medijacije pa tako i obiteljske medijacije u nama bližoj Sloveniji određena je Zakonom o alternativnom rješavanju sudskih sporova (*ZARS, Zakon o alternativnom rešavanju sodnih sporov, 2010.*) koji je nastao po uzoru na austrijski zakon (Roth i Gherdane, 2013.). Propisana je registracija medijatora, odnosno osobe koja, između ostalog ima diplomu sveučilišnog studija prvog stupnja i završeno obrazovanje za obiteljske medijatore. S dva pravilnika predviđeno je i propisano provođenje medijacije pri sudu (*Pravilnik o mediatorjih v programih sodišč, 2010.*) i provedba medijaciju po Obiteljskom zakonu (*Pravilnik o izvajanju mediacije po Družinskem zakonu, 2019.*). U oba pravilnika propisuje se obrazovanje od minimalno 40 sati uz polaganje ispita. Pretraživanjem obrazovnih programa za obiteljske medijatore u Sloveniji, može se vidjeti da različita udruženja i organizacije stručnjaka u području medijacije pružaju obrazovanje za obiteljske medijatore i da su sati izobrazbe koje nude značajno viši od sati koji su navedeni u zakonima i pravilnicima. Ovdje ćemo dati primjer Udruženja medijacijskih organizacija Slovenije (*Združenje medijacijskih organizacij Slovenije-MEDIOS*) koje djeluje od 2008. godine i propisuju standarde za pružanje obrazovanja iz medijacije u različitim područjima (*Standardi za izvajanje mediacijskih usposabljanj, 2010.*). U njima je pripisano 100 sati osnovnog obrazovanja za medijatore i još minimalno 100 sati obrazovanja u području obiteljske medijacije. Sadržaji koji su pokriveni obrazovanjem za obiteljske medijatore su načela provedbe, psihološki aspekti partnerskog odnosa, obitelji i razvoja djece, nasilje u obitelji, pravni aspekti obiteljske medijacije, posebne tehnike u obiteljskoj medijaciji, proces medijacije, razna područja primjene obiteljske medijacije te supervizija. Osnovnom obukom pokriveni su sadržaji koji se tiču načela medijacije, pravnih aspekata provedbe medijacije i sporazuma postignutih u medijaciji, sukobi, osjećaji, modeli medijacije, proces, faze, tehnike i etika u medijaciji. Tijekom obrazovanja, koriste se različite metode podučavanja uz predavanja i rasprave, tu su i igranje uloga, analiza primjera iz prakse (<https://www.medios.si/wp-content/uploads/2019/03/standardi-za-izvajanje-mediacijskih-usposabljanj-medios-2010.pdf>). Osnovno obrazovanje s vrlo sličnim sadržajnim cjelinama nudi i druga organizacija koja također propisuje i provodi obrazovanje za medijaciju, a to je Društvo medijatora Slovenije, osnovano 2006. godine (*Društvo medijatorjev Slovenije*). Osnovno obrazovanje je u trajanju od 52 sata po 60 minuta, odnosno 70 sati po 45 minuta.

Obrazovanje za obiteljske medijatore u Švedskoj razlikuje se od do sada prikazanih sustava. Medijacija ili neki drugi oblik alternativnog, mirnog rješavanja sporova tamo je propisan kao mogućnost. Medijaciju provode stručnjaci u području socijalne skrbi, uglavnom socijalni radnici unutar organiziranih javnih službi koje brinu za obitelj i djecu ili dodatno educirani suci pri sudovima koji sude u obiteljskim predmetima. Uglavnom ne postoje propisani obrazovni standardi niti neko regulatorno tijelo (Casals, 2005.). U Švedskoj, prema Parkinson (2014.), postoje temeljni programi izobrazbe za obiteljsku medijaciju, ali nisu obvezni. Od 2009. godine postoje i sveučilišni programi koji provode napredne izobrazbe za obiteljsku medijaciju temeljeni na britanskim i američkim iskustvima prilagođeni skandinavskom kontekstu (Parkinson, 2011.).

U Češkoj od 2002. godine udruga medijatora, kao i odvjetnička komora, provode programe obrazovanja iz područja medijacije u trajanju od 100 sati. Edukacijom su pokrivene temeljne vještine potrebne za provedbu medijacije te se kao oblici nastave koriste vježbe, simulacije slučajeva i rasprave. Ipak, malo je obiteljskih medijatora koji u praksi provode medijaciju. Istraživanje koje je provedeno 2012. godine u kojem je sudjelovalo 10 medijatora (Vrabcová 2012., prema Hola i Westphalova, 2013.) pokazalo je da se obiteljska medijacija smatra visokoprofesionalnim poslom koji zahtijeva posebna znanja i vještine, te bi obrazovni program trebao biti namijenjen ljudima s fakultetskom diplomom, program bi trebao biti multidisciplinarni i pokrivati područje prava, psihologije, sociologije i socijalnog rada. Znanja o komunikaciji, sukobima i medijaciji trebala bi biti temeljna. Obrazovanje bi trebalo sadržavati i praktični dio s vježbama i superviziju. Sudionici istraživanja smatraju da je 100 sati minimum praktičnog dijela obrazovanja. Medijacija je dio nastavnih programa na sveučilištu, tako je prvi pravni fakultet na Palacky University u Olomouc, Češka, uveo predmete na četvrtu godinu studija »Rješavanje sukoba i medijacija« te »Pregovaranje« u godini 2012./2013. Studij se također uključio u podučavanje medijacije kao cjeloživotnog obrazovanja te nudi posebne programe izobrazbe – osnovni tečaj od 25 sati, vježbe iz medijacije od 100 sati, pravo za medijatore od 25 sati i usavršavanje medijatorskih vještina u trajanju od 25 sati (Hola i Westphalova, 2013.).

Svi prikazani programi skraćeno su predočeni i u Prilogu 1. s ciljem pregleda broja sati, organizacija koje provode obrazovne programe kao i njihovog sadržaja. Svi navedeni programi imaju kao metode poučavanja vježbe, igranje uloga, analize praktičnih primjera uz neposredan praktičan medijacijski rad i superviziju.

Obrazovanje obiteljskih medijatora izvan Europske unije

Izvan područja Europe također su među zemljama prisutne razlike u broju sati obrazovanja potrebnog za obiteljske medijatore. Ovdje donosimo prikaz nekoliko zemalja koje imaju razvijenu obiteljsku medijaciju.

U Kanadi se obiteljska medijacija počinje razvijati od 70-ih i 80-ih godina prošlog stoljeća. Obrazovanje za obiteljske medijatore provodi se u okviru obrazovnih institucija npr. na *York University* Kanada, *Faculty of Liberal Arts & Professional Studies, Division of Continuing Education* provodi obrazovanje u trajanju od 112 sati, te u okviru drugih pružatelja obrazovanja čiji programi trebaju biti usklađeni sa standardima koje propisuju profesionalna udruženja obiteljskih medijatora koja izdaju i licence za rad obiteljskih medijatora. Najbrojnija nacionalna organizacija koja se bavi obiteljskom medijacijom je Obiteljska medijacija u Kanadi (*Family Mediation Canada, FMC*). Udruženje je to koje okuplja stručnjake različitih profesija koji se bave obiteljskom medijacijom. Za upis obrazovanja iz obiteljske medijacije nema ograničenja u pogledu vrste primarne profesije, ali potrebno je prethodno primarno visokoškolsko obrazovanje. Razlikuju obrazovanje za obiteljske medijatore u području međuljudskih odnosa, u financijskom području te sveobuhvatne obiteljske medijatore. Standardi za provođenje prakse, licenciranja i obrazovanja (*FMC Practice, Certification and Training Standards*) propisuju da je za sveobuhvatnog obiteljskog medijatora potrebno proći edukaciju koja se sastoji od:

- A. najmanje 80 sati osnovne izobrazbe o rješavanju sukoba i medijaciji, od kojih najmanje 10 sati treba biti posvećeno kulturalnim elementima sukoba i utjecaju na proces medijacije
- B. 150 sati dodatnog obrazovanja koje uključuje: a) 35 sati o obiteljskoj dinamici pri rastavi i razvodu, b) najmanje 21 sat o obiteljskom pravu, pravima djece i pravu koje se tiče otmice djece (kanadskog i međunarodnog), c) najmanje 21 sat o nasilju, zlostavljanju kod djece i odraslih, sigurnosnim pitanjima uopće i tijekom medijacije te pitanju probira za nasilje, mogućnostima koje medijator može poduzeti kada je nasilje u pitanju, izvorima pomoći u zajednici, d) najmanje 42 sata obrazovanja o pravnim i financijskim pitanjima koja prate razvod, rastavu i reorganizaciju obiteljskog života, e) 7 sati treninga o etičkim pitanjima koja se tiču procesa medijacije i f) 7 sati o pisanju sporazuma u medijaciji
- C. praktičnog dijela nastave: odraditi najmanje 10 obiteljskih medijacija u privatnom okruženju i/ili u organizaciji koja je registrirana kod FMC-a; priložiti dvije pozitivne evaluacije od osoba koje su vidjele rad medijatora (suvoditelj, supervizor, odvjetnici koji su bili prisutni na medijaciji ili dobili povratnu informaciju od sudionika ili samih sudionika) u posljednje dvije godine
- D. 20 sati trajne izobrazbe iz područja obiteljske medijacije svake godine, s najmanje 14 sati izobrazbe koja uključuje rad na vještinama u posljednje tri godine. Ostalih 6 sati može uključivati druga predavanja, *coaching*, pisanje, čitanje, volontiranje povezano s medijacijom ili odlazak na relevantne konferencije. Kako bi se stekla licenca, potrebno je završiti i 30 sati superviziranog praktičnog rada što uključuje: 20 sati neposrednog rada s korisnicima s više od pola

vremena kao glavni ili samostalni medijator pod nadzorom iskusnog medijatora; 10 sati konzultativnog rada sa supervizorom o obiteljskoj medijaciji gdje je kandidat promatrao iskusnog kolegu i imao priliku raditi u suvoditeljstvu s iskusnim kolegom medijatorom i samostalno raditi medijaciju pod nadzorom.

U Sjedinjenim Američkim Državama nema jedinstvenog nacionalnog tijela koje se bavi pitanjem obiteljske medijacije, već se savezne države razlikuju po načinu na koji je uređena obiteljska medijacija te svaka država donosi propise kojima uređuje pitanje obiteljske medijacije, standarde provedbe i izobrazbe (Čulo Margaletić, 2014.). Koliko sati obrazovanja je potrebno za obiteljske medijatore razlikuje se od države do države i relativno su skromni u broju sati u odnosu na neke prikazane europske modele, pa i Kanadu. Standardi postupanja za obiteljske medijatore postoje po državama i organizacijama, ali su doneseni i standardi koje propisuje više različitih profesionalnih udruženja u području obiteljske medijacije. Dokument Standardi prakse za obiteljsku medijaciju i medijaciju razvoda braka iz 2001. godine u standardu 2. navodi kako osoba koja provodi postupak obiteljske medijacije mora za to biti obrazovana i kvalificirana. Međutim, dalje se ne navodi broj sati edukacije. Navode se znanja koja bi trebao imati obiteljski medijator, a ona se odnose na područje obiteljskog prava, utjecaj obiteljskog sukoba na roditelje, djecu i druge sudionike sukoba, razvoj djeteta, obiteljsko nasilje, zlostavljanje i zanemarivanje djeteta, znanja i vještine potrebne za provedbu medijacijskog postupka, prepoznavanje kulturnih utjecaja. Sudionicima bi medijatori trebali pružiti informaciju o svom obrazovanju i praksi. Iako su u dokumentu specificirani samo sadržaji koji trebaju biti pokriveni obrazovanjem za obiteljske medijatore, navest ćemo ipak nekoliko primjera duljine trajanja obrazovanja za obiteljske medijatore u pojedinim državama s obzirom da je to također fokus ovog rada. Tako, na primjer, Alabama i Arkansas propisuju ukupno 60 sati, od toga 40 sati osnovni trening plus 20 sati za obiteljska pitanja, ovisno o primarnoj profesiji polaznika, veći naglasak stavlja se na pravne aspekte ili na psihosocijalne aspekte sukoba; Colorado propisuje 40 sati izobrazbe kao i Indiana, District of Columbia propisuje 55 sati, Florida propisuje 40 sati izobrazbe uz praksu s 10 medijacija godišnje, kao i promatranje drugih iskusnih medijatora kako rade; Georgia propisuje 20 sati osnovne izobrazbe plus 40 sati za obiteljsku medijaciju; Idaho propisuje 40 sati izobrazbe za licencirane psihologe i socijalne radnike ili 60 sati za medijaciju u diplomskom obrazovanju; New Jersey propisuje 40 sati minimalno, unutar kojih treba biti 2 sata o nasilju i dodatno 16 sati za one koji nisu pravnici o obiteljskom pravu⁴. Sve države propisuju određeni broj odrađenih medijacija kao praksu od 20 ili 10 *pro bono* obiteljskih medijacija, ovisi o pojedinoj državi.

4 <http://www.mediationworks.com/medcert3/staterequirements.htm>

OBRAZOVANJE ZA OBITELJSKE MEDIJATORE U HRVATSKOJ

Obrazovanje obiteljskih medijatora u Hrvatskoj također se odvija unutar civilnog sektora, odnosno udruga koje okupljaju stručnjake u području, ali i u okviru fakulteta. Prvu izobrazbu iz obiteljske medijacije u Hrvatskoj organiziralo je 2004./2005. godine Društvo za psihološku pomoć u suradnji sa Studijskim centrom socijalnog rada pod nazivom »Izobrazba iz obiteljske medijacije« koju je završilo 27 stručnjaka zaposlenih u području socijalne skrbi, akademske zajednice društvenih znanosti i obrazovanja. Predavači su bili iz inozemstva (*Admira, Training and consultancy, Utrecht*) te domaći nastavnici sa Studijskog centra socijalnog rada, Zavoda za socijalni rad. Godinu dana kasnije, 2006. godine, na poziv Hrvatske udruge socijalnih radnika održali su se senzibilizacijski i edukativni seminari za djelatnike u sustavu socijalne skrbi u više županija.

Tijekom godina različiti oblici izobrazbi unutar civilnog sektora nosili su naziv medijacija, ali se u prvom redu radilo o medijaciji u zajednici i među vršnjacima u sustavu obrazovanja. Posebno se razvijalo obrazovanje za izvansudsku nagodbu što predstavlja zaseban oblik medijacije. U fokusu tog postupka su oštećenik i počinitelj (pretežno maloljetnici i mlađi punoljetnici) u rješavanju sukoba nastalih počinjenjem kaznenih djela, primjenjiv i na odrasle osobe. Cilj je postizanje nagodbe kojom se uređuje popravak ili nadoknada štete. Sam model razvijen je prema austrijskom modelu izvansudske nagodbe i njemačkom modelu nagodbe između počinitelja i žrtve (Koller Trbović i Gmaz Luški, 2006.).

Izobrazba izmiritelja odvija se pri Hrvatskoj udruzi za mirenje, a sastoji se od osnovne izobrazbe u trajanju najmanje 40 sati (20 sati teorijskog rada, te po 10 sati praktičnog i iskustvenog rada). Teme koje se edukacijom obrađuju su: alternativno rješavanje sporova, osnovna načela, razlika mirenja prema drugima načinima rješavanja sporova, prednosti mirenja, pravni okvir mirenja u Hrvatskoj i EU, hrvatski sustav i struktura mirenja, mirenje u sudovima i izvan njih, teorija i analiza sukoba, metode rješavanja sukoba, osobine uspješnog izmiritelja, uloga izmiritelja u postupku mirenja, uloga drugih sudionika u postupku mirenja, stadiji postupka mirenja, osnovne metode i tehnike u postupku mirenja, osnovne tehnike pregovaranja, psihološki, filozofski i etički aspekti mirenja, emocije u sukobu i u postupku mirenja (www.mirenje.hr). Nakon završene izobrazbe izmiritelji se mogu, ukoliko žele, registrirati u Registar izmiritelja pri Ministarstvu pravosuđa. Svake dvije godine u svrhu produženja upisa u registar predviđena je i dodatna obuka u trajanju od 20 sati koja se sastoji od praktičnog dijela (rasprava, igranja uloga, analiza) te je namijenjena nadogradnji vještina i ponavljanju znanja (www.mirenje.hr). Ovu izobrazbu uglavnom upisuju i pohađaju pravnici i odvjetnici.

Kao i u Francuskoj i Španjolskoj, u Hrvatskoj su se u obrazovanje za obiteljske medijatore uključio fakultet, konkretno Studij socijalnog rada, Pravnog fakulteta u Zagrebu 2012. godine. Rasprave o tome tko je obiteljski medijator i koje su kompetencije potrebne za rad obiteljskog medijatora te za koliko se sati izobrazbe i kakve izobrazbe iste mogu steći još uvijek traje. Okolnost da Obiteljski zakon (NN, 103/2015.) obiteljsku medijaciju smješta u područje rješavanja spornih obiteljskih pitanja te propisuje prvi obvezni sastanak s obiteljskim medijatorom u slučaju razvoda braka i spornih pitanja u svezi djece, doprinijela je razvoju obiteljske medijacije unutar sustava socijalne skrbi, otvorila pitanje registra obiteljskih medijatora te kriterija za upis na isti. Ministarstvo nadležno za poslove socijalne skrbi donijelo je u studenom 2015. godine Pravilnik o obiteljskoj medijaciji (NN, 123/2015.) kojim je propisano da se u registar obiteljskih medijatora koji se vodi pri tom Ministarstvu mogu upisati osobe koje su završile poslijediplomski sveučilišni specijalistički studij iz obiteljske medijacije (Pravilnik o obiteljskoj medijaciji, 2015., čl. 2., st. 3.). Pravilnik predviđa i mogućnost upisa osoba koje nisu završile poslijediplomsko obrazovanje iz obiteljske medijacije uz kumulativno ispunjavanje uvjeta u pogledu obrazovanja i radnog iskustva. U Pravilniku iz 2015. godine bio je predviđen rok za ispunjenje uvjeta do 1. siječnja 2018. godine koji je izmjenama Pravilnika (Pravilnik o izmjenama pravilnika o obiteljskoj medijaciji, 2017., čl. 1., st. 2) produljen na 1. siječanj 2020. godine.

Pravilnikom o obiteljskoj medijaciji (2015., čl. 2., st. 4.) bili su predviđeni sljedeći uvjeti koji su se kumulativno trebali ispuniti kako bi se osoba mogla upisati u registar obiteljskih medijatora:

- »ima završen preddiplomski i diplomski sveučilišni studij ili integrirani preddiplomski i diplomski sveučilišni studij prava, socijalnog rada, psihologije, pedagogije, socijalne pedagogije ili edukacijske rehabilitacije;
- ima najmanje dvije godine radnog iskustva u struci u stručnom radu s djecom, mladima i obitelji
- polaznik je poslijediplomskog sveučilišnog specijalističkog studija iz obiteljske medijacije s izvršenim svim nastavnim i praktičnim obvezama u prva tri semestra studija ili ima završenu edukaciju u trajanju od najmanje 40 nastavnih sati koja obuhvaća materiju propisanu člankom 342. stavkom 1. Obiteljskog zakona (čl. 2, st. 4)«.

Osobe koje se upišu bez završenog poslijediplomskog studija trebale su isti završiti do početka 2018. godine, odnosno do početka 2020. godine. Ovakvo zakonsko rješenje izazvalo je brojne rasprave u profesionalnoj zajednici unutar sustava socijalne skrbi, među polaznicima poslijediplomskog studija obiteljske medijacije kao i šire u akademskoj zajednici. Činjenica da je pravilnikom predviđen poslijediplomski studij obiteljske medijacije kao jedini obrazovni kriterij za upis u registar

obiteljskih medijatora ograničavajući za stručnjake u psihosocijalnom području koji imaju dugi niz godina prakse u radu s ljudima te završene druge edukacije iz psihoterapijskih pravaca uz izobrazbe iz obiteljske medijacije izvan Hrvatske stavlja ih u nepovoljniji položaj. Također, postoje viđenja da je takvo uređenje ograničavajuće za razvoj obiteljske medijacije izvan sustava socijalne skrbi i za sudjelovanje drugih stručnjaka (npr. pravnika, odvjetnika, sudaca) (Aras Kramar, 2014.; Majstorović, 2017.). Polazeći od toga da kompetencije obiteljskih medijatora mogu biti povezane s kvalitetom provedbe postupka medijacije (Majstorović, 2017.) i da postupak medijacije u obiteljskim sukobima ima svoje specifičnosti, potrebno je postavljanje visokih kriterija u pogledu obrazovanja i broja obrazovnih sati za obiteljske medijatore. Ministarstvo nadležno za poslove socijalne skrbi najavilo je izradu novog pravilnika kojim će regulirati ovaj dio provedbe obiteljske medijacije, te je krajem lipnja 2020. stavljen u javnu raspravu. Smatramo da je postavljanje obrazovnih standarda, promocija supervizije praktičnog rada s ciljem stjecanja i razvoja kompetencija medijatora značajno u ovom trenutku kada se obiteljska medijacija kao zasebna profesionalna intervencija tek počela intenzivnije razvijati u sustavu socijalne skrbi, kada se stručna i opća javnost počinje senzibilizirati za ovaj postupak kao neovisan, drugačiji od prethodnih postupaka posredovanja u razvodu braka te se razlikuje od primjene medijacijske tehnike u svakodnevnom radu pomagača unutar sustava socijalne skrbi. O primjeni medijacijske tehnike govorimo kada stručnjak pomagač, bilo socijalni radnik, psiholog ili socijalni pedagog, u svom svakodnevnom radu primjenjuje komunikacijske i pregovaračke vještine s ciljem postizanja dogovora ako procijeni da je to prikladno, korisno i pomažuće u radu s korisnikom. To nije isto što i provedba postupka obiteljske medijacije jer je za njegovu provedbu potrebno poštovati specifične pretpostavke, načela, kao i način, odnosno proces provedbe što se usvaja, uči i razvija upravo kroz obrazovanje za obiteljsku medijaciju.

Postojanje nekompetentne pa i nedovoljno kvalitetne prakse može narušiti, s jedne strane, povjerenje potencijalnih sudionika postupka koji obiteljsku medijaciju mogu/ žele izabrati kao postupak rješavanja obiteljskih sukoba i u drugim područjima izvan razvoda braka. S druge strane, percepcija kvalitete i svrhovitosti postupka može se narušiti i kod stručnjaka koji bi trebali upućivati u obiteljsku medijaciju. Jedan od načina postizanja kvalitete su visoko postavljeni obrazovni standardi temeljeni na kompetencijama te je važno održavati kvalitetu rada obiteljskih medijatora kroz razvojno-integrativnu ili edukativnu superviziju onih s drugačijim edukacijama od specijalističkog studija, osobito u početku profesionalnog rada u području obiteljske medijacije.

Prethodno spomenut poslijediplomski studij obiteljske medijacije na Studijskom centru socijalnog rada pruža 270 sati izobrazbe tijekom dvije godine studija, 150 sati teorije i 120 sati praktikuma, seminara i supervizije te se polaganjem ispita stječe ukupno 120 ECTS bodova. Studij mogu upisati osobe koje su završile diplomski studij

pretežno društveno-humanističkog usmjerenja i to socijalnog rada, prava, psihologije ili edukacijsko-rehabilitacijskih znanosti, iznimno stručnjaci drugih struka. Program studija sastoji se od obveznih i izbornih kolegija kojima se području obiteljske medijacije pristupa iz teorijskog i praktičnog rakursa. Sadržajem kolegija pokrivaju se potrebna znanja iz psihologije, sociologije, socijalnog rada i prava te razvoj vještina potrebnih za provedbu obiteljske medijacije. Studij završava izradom i obranom završnog specijalističkog rada čime se stječe akademski naziv Sveučilišni specijalist obiteljske medijacije (univ. spec. mediat.).

ZAKLJUČNA RAZMATRANJA

Cilj ovoga rada je prikaz obrazovanja u Hrvatskoj i drugim državama u Europi i svijetu koje imaju razvijene prakse obiteljske medijacije. Fokus prikaza bio je na sadržaju koji se obrazovanjem podučava te na broj sati obrazovnog programa. Iz prikaza se može zaključiti kako nema unificirane prakse u pogledu broja sati obrazovanja za medijatore, već da broj sati među zemljama varira. Ono što je primjetno jest da se radi o oko 100 do 200 sati obrazovanja za stručnjake koji su prethodno stekli fakultetske diplome u nekom području (najviše sati propisuje Francuska) ili imaju dokumentirano radno iskustvo u području obiteljskih sukoba ili oboje i fakultetsku diplomu i radno iskustvo s obiteljima. Najčešće se radi o stručnjacima u području prava i društveno-humanističkim područjima poput psihologije, socijalnog rada, obrazovanja koji mogu pristupiti obrazovanju za obiteljske medijatore. Neke zemlje, poput Austrije i Njemačke, prilagođavaju broj sati određenog sadržaja koji stručnjak treba odslušati ovisno o primarnoj profesiji. Možemo pretpostaviti, a i na temelju osobnog iskustva provoditelja obrazovanja za obiteljske medijatore mogu reći, da se obrazovne potrebe stručnjaka koji upisuju obrazovanje za obiteljske medijatore razlikuju, jer se razlikuju znanja i iskustva s kojima ulaze u obrazovni proces. Obrazovanjem za primarnu profesiju, kao i kroz profesionalni rad, stekli su znanja i razvili vještine koje su potrebne za obavljanje te profesionalne djelatnosti npr. pravo ili socijalni rad. Prolaskom kroz obrazovni proces stručnjaci trebaju uz postojeću profesionalnu ulogu integrirati novu ulogu, onu obiteljskog medijatora, trebaju ovladati znanjima i vještinama koje su specifične za provedbu obiteljske medijacije, usvojiti vrijednosti i načela na kojima počiva obiteljska medijacija. Važno je da se proces ovladavanja i razvoja praktičnog djelovanja kao i početak integracije profesionalne uloge odvija pod supervizijom kako bi se pratila provedba obiteljske medijacije, ali i pratio razvojni put stručnjaka koji ponekad podrazumijeva učenje razgraničenja profesionalnih uloga i etičnog i svrhovitog djelovanja iz pojedine profesionalne uloge s ciljem kompetentnog provođenja profesionalnih postupaka u skladu s potrebama korisnika.

Upravo je značaj praktičnog rada vidljiv u svim prikazanim oblicima obrazovanja, praćenog supervizijom. Uz to, tehnike i metode podučavanja koje uključuju simulacije slučajeva, igranje uloga i analizu prakse na individualnoj i grupnoj razini zajedničke su prikazanim obrazovnim programima. Drugo područje sličnosti tiče se sadržaja koji se podučavaju, a možemo ih grupirati u nekoliko cjelina: a) znanja vezana uz sadržaj medijacije – sukobi u međuljudskim odnosima, sukobi u obitelji, psihološke i socijalne posljedice sukoba u obitelji, razdvajanja i razvoda, razvoj djece u obitelji, nasilje u obitelji; b) znanja vezana uz pravna pitanja provedbe medijacije i sadržaja medijacije; c) podučavanje postupka obiteljske medijacije – načela postupka, pretpostavke, metode i tehnike s naglaskom na komunikacijske vještine (osnovne i napredne), vještine pregovaranja i rješavanja problema, osjećaji sudionika i utjecaj na medijacijski tijek, izazovne situacije u medijaciji, nasilje i medijacija, djeca u medijaciji).

Provedba obrazovanja za obiteljske medijatore, kao što se vidi iz prikaza, provodi se u organizacijama, prvenstveno organizacijama stručnjaka koji se bave medijacijom i obiteljskom medijacijom kao i u okviru formalnih obrazovnih institucija, tj. fakulteta. Izvoditelji obrazovanja za obiteljske medijatore imaju zahtjevnu ulogu i odgovornost prema korisnicima medijacije, polaznicima obrazovnih programa, prema stručnoj medijatorskoj zajednici i zajednici u cijelosti (Parkinson, 2011.). Kada se pogledaju iskustva drugih zemalja, može se uočiti da se spominju smjernice za obrazovanje medijatora i/ili obiteljskih medijatora koje propisuju obrazovanje za obiteljske medijatore na dva načina. Jedan je iz perspektive sadržaja i broja sati koji trebaju biti pokriveni obrazovanjem, a drugi način temelji se na kompetencijama, odnosno smjernice propisuju kojim kompetencijama polaznik obrazovnog programa treba ovladati. Uz to, nositelji obrazovanja često su stručnjačka udruženja medijatora koji sami razvijaju smjernice (ukoliko se ne radi o reguliranoj profesiji od strane državnog tijela koje je nadležno za te poslove) što ukazuje na razvijeno samoreguliranje i udruživanje koje može imati za rezultat i bolju vidljivost u javnom i stručnom prostoru, te kvalitetniju provedbu obiteljske medijacije. U hrvatskom kontekstu, u ovom području potrebno je jače i aktivnije djelovanje kako od strane ministarstva nadležnog za poslove socijalne skrbi, tako i od strane samih obiteljskih medijatora kroz djelovanje stručnjačkog udruženja koje je osnovano, ali nije zaživjelo u mjeri kako je to kod nekih od država prikazanih u ovom radu. Potrebno je, u skladu sa suvremenim trendovima u obrazovanju, usmjeriti se na definiranje kompetencija koje treba imati obiteljski medijator koji djeluje u području socijalne skrbi te na taj način pristupiti izradi smjernica za obrazovanje obiteljskih medijatora. Također, broj sati za obrazovanje obiteljskih medijatora treba odražavati i uvažavati nekoliko elemenata. Jedno je da se medijacija provodi u obiteljskom okruženju koje karakterizira međuovisnost među članovima kako u materijalnom tako i u emocionalnom pogledu što ima utjecaj na sukobe, njihovo rješavanje i to razlikuje ovu vrstu medijacije od svih drugih vrsta medijacije. Drugo je vrijeme koje je potrebno

za usvajanje znanja, promišljanje i refleksiju, samoanalizu, ovladavanje specifičnim medijatorskim vještinama, usvajanjem drugačije profesionalne uloge i djelovanje u skladu s njenim načelima i vrijednostima. Supervizija i metodska supervizija u tom pogledu mogu biti od velike koristi i trebaju biti sastavni dio obrazovnog programa. Raspravu i odluke u ovom dijelu trebali bi provesti i voditi oni koji su obrazovani u području obiteljske medijacije kao i oni koji rade s obiteljskim sukobima i zainteresirani su za unaprjeđenje psihosocijalnih intervencija u radu s obitelji. Završno, kvalitetan, obuhvatan i dobro osmišljen program kao i njegova kvalitetna provedba temelj je na putu ostvarivanja kompetentne, pouzdanje, empatične i pomažuće prakse obiteljske medijacije koja će biti prepoznata od strane korisnika, drugih stručnjaka i šire javnosti.

LITERATURA

1. Aras Kramar, S. (2014). Suradnja centra za socijalnu skrb i suda u obiteljskim sudskim postupcima – novo hrvatsko obiteljskopravno uređenje. *Pravni zapisi*, 5 (2), 534-572. <https://doi.org/10.5937/pravzap0-6837>.
2. BAMF, Bundes-Arbeitsgemeinschaft für Familien-Mediation. Preuzeto s: <https://www.bafmmediation.de/ausbildung/ausbildungsrichtlinien/ausbildungsordnung-der-bafm-fur-familien-mediation/> (posjećeno 20.2.2020.).
3. Bastard, B. (2010). Family mediation in France: A new profession has been established, but where are the clients? *Journal of Social Welfare and Family Law*, 32 (2), 135-142. <https://doi.org/10.1080/09649069.2010.506309>.
4. Casals, M. M. (2005). Divorce mediation in Europe: An introductory outline. *Electronic Journal of Comparative Law*, 9 (2), 1-24. Preuzeto s: <http://www.ejcl.org/>. (15.2.2020.).
5. Čulo Margaletić, A. (2014). *Mirno rješavanje obiteljskopравnih sukoba interesa*. Osijek: Pravni fakultet u Osijeku.
6. Društvo medijatora Slovenije. Preuzeto s: <https://www.slo-med.si/izobrazevanja/osnovno-izobrazevanje/osnovno-izobrazevanje-za-mediatorje> (17.3.2020.).
7. European Forum Training and Research in Family Mediation. Preuzeto s: http://www.europeanforumfamilymediation.eu/index.php?option=com_content&task=view&id=15&Itemid=38 (15.12.2013.). *Stranica danas više nije aktivna*.
8. Family mediation Canada practice, certification and training standards (2003). Preuzeto s: <http://www.associazionegea.it/wp/wp-content/uploads/2014/07/CertificationStandards.pdf> (8.1.2014.).

9. Family Mediation Council (FMC). Preuzeto s: <https://www.familymediation-council.org.uk/> (20.2.2020.).
10. Family mediation council, manual of professional standards regulatory framework. Preuzeto s: <https://www.familymediationcouncil.org.uk/wp-content/uploads/2019/06/FMC-Manual-of-Professional-Standards-Regulatory-Framework-v1.3-Updated-June-2019.docx.pdf> (15.2.2020.).
11. Fenamef / Fédération Nationale de la Médiation et des Espaces Familiaux. Preuzeto s: <http://www.mediation-familiale.org/formations-et-journees-d-etude/diplome-d-etat-de-mediateur-familial-demf> (2019.).
12. Francusko udruženje za obiteljsku medijaciju (APMF). Preuzeto s: <https://www.apmf.fr/> (20.4.2020.).
13. García, L. M. R. & Gómez, M. P. M. (2009). Mediación familiar: Un espacio de intervención para trabajadores sociales. *Trabajo Social*, 11, 25-41. Preuzeto s: https://www.researchgate.net/publication/46175480_Mediacion_familiar_un_espacio_de_intervencion_para_trabajadores_sociales (15.2.2020.).
14. Holá, L. & Westphalová, L. (2013). Family mediation in Czech Republic. In: Karkošková, S., Holá, L. et al. (eds.), *Resolving disputes in the 21st Century*. Budimpešta: P-T Muhely Ltd., 210-243.
15. Hrvatska udruga za mirenje, Preuzeto s: www.mirenje.hr (21.4.2020.).
16. Koller Trbović, N. & Gmaz-Luški, V. (2006). Primjena izvansudske nagodbe (medijacija) u pretkaznenom postupku prema maloljetnicima i mlađim punoljetnim osobama. *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu*, 13 (2), 933-956.
17. Lenz, C. & Risak, M. (2017). Country Report: Austria. U: Alexander, N. Walsh, S. Svatos, M. (ur). *EU mediation law handbook: Regulatory robustness ratings for mediation regimes*. Alphen aan den Rijn: Kluwer Law International, 33-58.
18. Ley de mediación en asuntos civiles y mercantile (5/2012). Preuzeto s: [https://www.mjusticia.gob.es/es/AreaTematica/DocumentacionPublicaciones/Documents/Act_on_mediation_in_civil_and_commercial_matters_\(Ley_5_2012__de_mediacion_en_asuntos_civiles_y_mer.PDF](https://www.mjusticia.gob.es/es/AreaTematica/DocumentacionPublicaciones/Documents/Act_on_mediation_in_civil_and_commercial_matters_(Ley_5_2012__de_mediacion_en_asuntos_civiles_y_mer.PDF) (22.3.2020.).
19. Majstorović, I. (2017). Obavezno savjetovanje i obiteljska medijacija de lege lata i de lege ferenda. *Godišnjak Akademije pravnih znanosti Hrvatske*, 8, 129-150.
20. Master Universitario en Intervención y Mediación Familiar 2018/2019, Preuzeto s: <https://www.deusto.es/cs/Satellite?blobcol=urldata&blobheader=application%2Fpdf&blobheadername1=Expires&blobheadername2=con>

- tent-type&blobheadername3=MDT-Type&blobheadername4=Content-Disposition&blobheadervalue1=Thu%2C+10+Dec+2020+16%3A00%3A00+GMT&blobheadervalue2=application%2Fpdf&blobheadervalue3=abinary%3Bcharset%3DUTF-8&blobheadervalue4=inline%3Bfilename%3D%22GuiaMasterFamilia1819.pdf%22&blobkey=id&blobtable=MungoBlobs&blobwhere=1344465708391&ssbinary=true (15.2.2020.).
21. Master`s degree in family counseling, counseling and mediation. Universidad de Murcia Preuzeto s: <https://www.masterstudies.com/Masters-Degree-in-Family-Counseling-Counseling-and-Mediation/Spain/Universidad-de-Murcia/> (15.2.2020.).
 22. Mediation Act (MediationsG). Preuzeto s: https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_mediationsg/englisch_mediationsg.html#p0034 (20.2.2020.).
 23. MiKK Cross-Border Family Mediation (CBFM) Training. Preuzeto s: <https://www.mikk-ev.de/en/news/registration-for-training/> (15.3.2020.).
 24. Model standards of practice for family and divorce mediation. Preuzeto s: <http://www.americanbar.org/content/dam/aba/migrated/family/reports/mediation.authcheckdam.pdf> (30.11.2015.).
 25. Navarro, N. S. (2004). La mediación familiar en el derecho autonómico. FAM, 28, 25-45 Preuzeto s: <https://summa.upsa.es/high.raw?id=0000028411&name=00000001.original.pdf> (15.2.2020.)
 26. Obiteljski zakon (2015, 2019). *Narodne novine*, 103/2015., 98/2019.
 27. Osswald, K. & Flecke, G. (2017). Coutry Report: Germany. In: Alexander, N., Walsh, S. & Svatos, M. (eds.), *EU mediation law handbook: Regulatory robustness ratings for mediation regimes*. Alphen aan den Rijn: Kluwer Law International B.V, 349-382.
 28. Parkinson, L. (2011). *Family mediation: Appropriate dispute resolution in a new family justice system*. Bristol: Jordan Publishing Limited.
 29. Parkinson, L. (2011). Training for family mediation – A glance across Europe. *Journal of the Family Mediation Association*. Preuzeto s: http://www.themediationcentre.co.uk/cms/document/Training_for_family_mediation.pdf (1.12.2015.).
 30. Parkinson, L. (2014). *Family mediation*. Bristol: Family Law.
 31. Pravilnik o izmjenama pravilnika o obiteljskoj medijaciji (2017). *Narodne novine*, 132/20.
 32. Pravilnik o izvajanju mediacije po Družinskem zakoniku (2019). Preuzeto s: <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=PRAV13622#> (24.3.2020.).
 33. Pravilnik o mediatorjih v programih sodišč (2010). Preuzeto s: <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=PRAV10177> (24.3.2020.).

34. Pravilnik o obiteljskoj medijaciji (2015). *Narodne novine*, 123/15.
35. Richtlinien zur Förderung von Mediation (2004.) Bundesministerium für soziale Sicherheit, Generationen u. Konsumentenschutz. Preuzeto s: <http://www.bmsg.gv.at/cms/site/attachments/1/1/6/CH0140/CMS1056977805966/richtlinien.pdf> (30.11.2020.).
36. Roth, M. & Gherdane, D. (2013). Mediation in Austria: The European peoneer in mediation law and pracice. In: Klaus, J. H. & Steffek, F. (eds.), *Mediation: Principles and regulation in comparative perspective*. Oxford University Press, 247-332. <https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780199653485.001.0001>
37. Sladović Franz, B. (2005). Obilježja obiteljske medijacije. *Ljetopis socijalnog rada*, 12 (2), 301-319.
38. Standardi za izvajanje mediacijskih usposabljanj (2010). Preuzeto s: <https://www.medios.si/wp-content/uploads/2019/03/standardi-za-izvajanje-mediacijskih-usposabljanj-medios-2010.pdf> (20.3.2020.).
39. Tamanza, G., Molgora, S. & Ranieri, S. (2013). Separation and divorce in Italy: Parenthood, children's custody, and family mediation. *Family Court Review*, 51 (4), 557-567. <https://doi.org/10.1111/fcre.12052>
40. Zakon o alternativnem rešavanju sodnih sporov (ZARS) (2010). Preuzeto s: <https://drustvozamediacijoin komunikacija.files.wordpress.com/2016/09/zakon-o-alternativnem-rec5a1evanju-sodnih-sporov.pdf> (20.3.2020.).
41. Zakon o mirenju (2011). *Narodne novine*, 18/2011.
42. Združenje mediacijskih organizacij Slovenije-MEDIOS. Preuzeto s: <https://www.medios.si/wp-content/uploads/2019/03/standardi-za-izvajanje-mediacijskih-usposabljanj-medios-2010.pdf> (20.3.2020.).
43. Zertifizierte-Mediatoren-Ausbildungsverordnung/ZMEdiatAusbv (2016). Preuzeto s: <https://www.gesetze-im-internet.de/zmediatausbv/BJNR199400016.html> (15.2.2020.).
44. Zivilrechts-Mediations-Ausbildungsverordnung-ZivMediat-AV (2004). Preuzeto s: https://www.oebm.at/tl_files/oebm/pdfdownloads/ZivMediat-AV%20BGBL.pdf (22.2.2020.).

Vanja Branica

University of Zagreb

Faculty of Law

Department of Social Work

EDUCATION OF FAMILY MEDIATORS IN THE CROATIAN AND INTERNATIONAL CONTEXT⁵

ABSTRACT

The paper provides an overview of the training of family mediators from the perspective of the number of hours and the contents of educational programmes in some member states of the European Union and some countries outside of Europe where family mediation is highly developed. The aim is to analyse the common and specific determinants with regard to the length of training, implementation of training and contents of training. The paper shows that there is no unified training practice for family mediators, and that the number of hours differs among the analysed countries. The educational programmes are conducted within professional associations and organisations that deal with family mediation or within faculties. A larger similarity can be observed in the contents covered by the educational programmes with regard to the knowledge needed for the implementation of family mediation, techniques and methods, principles, values, legal and psychosocial aspects of understanding the contents and procedures of mediation. Apart from theoretical aspects, attention is given to the methods of teaching which motivate practical implementation during the teaching, as well as direct practical work accompanying supervision.

Key words: family mediation, education, number of teaching hours, content of education.

Međunarodna licenca / International License:
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0.

5 The paper is partly based on the paper entitled »Educational and ethical standards for the implementation of family mediation« within the faculty research project »Social Policy and Social Work in the Republic of Croatia« of the Faculty of Law, University of Zagreb.

Prilog

Tablica 1. Broj sati obrazovanja za obiteljske medijatore, sadržaj i reguliranje u nekim zemljama Europske unije

Zemlja	Broj sati obrazovanja	Provoditelji	Sadržaj obrazovanja
Francuska	560	Poslijediplomsko sveučilišno obrazovanje	Proces medijacije; medijacijske tehnike i vještine Znanja iz područja prava, psihologije i sociologije Priprema diplomskog rada (60 stranica rada) Praktični dio uz superviziju medijacijske prakse
Njemačka	200 Min jedna medijacija godišnje uz superviziju	Provode stručne udruge i daju licence	Proces i pretpostavke provedbe medijacije Medijacija općenito, faze provedbe, načela provedbe Komunikacijske tehnike u medijaciji Komunikacijske i ostale tehnike nošenja s izazovnim situacijama Pregovaranje i pregovaračke tehnike Teorije sukoba i analiza sukoba Pravo u medijaciji Razumijevanje uloge medijatora
Italija	240/320	Provode stručne udruge i daju licence kao i sveučilišni programi	Znanja o obitelji (evolucija i kritični događaji u životnom ciklusu, faze prilagodbe razvodu, multikulturna obitelj, proširena obitelj, utjecaj sukoba na djecu, potrebe djece tijekom razvoda braka, privrženost i roditeljstvo) Partnerska komunikacija i sukobi, zajedničko roditeljstvo Zakonodavno uređenje razvoda braka, sudski scenariji i stručni savjeti, zajedničko skrbništvo Postupak obiteljske medijacije (modeli, ciljevi i faze, moć, kontrola emocija u medijaciji, komunikacijske i pregovaračke tehnike Medijacija razvoda braka Viski sukobi u razvodu i roditeljstvu Etički aspekti medijacije
Engleska i Wales	60 temeljna obuka + praktični rad pod supervizijom 40 sati za rad s djecom za one koji već rade i imaju gotovu edukaciju	Provode stručne udruge	Načela provedbe obiteljske medijacije Postupak provedbe obiteljske medijacije Vještine i tehnike provedbe obiteljske medijacije Cjelovit postupak razvoda braka Predmedijacijski susret Znanje o dječjem razvoju i roditeljskoj skrbi te podjeli imovine

Zemlja	Broj sati obrazovanja	Provoditelji	Sadržaj obrazovanja
Španjolska	Minimalno 100 sati, ali za obiteljska pitanja 200	Provode stručne udruge ali i sveučilišni programi (200 sati)	Načela provedbe obiteljske medijacije Postupak provedbe obiteljske medijacije Metode i tehnike pregovaranja i rješavanja sukoba Vrijednost i etika Razumijevanje sukoba u kontekstu obitelji.
Slovenija	100 sati medijacija općenito + 100 sati obiteljska medijacija. Zakon propisuje 40 sati + ispit, specifično za obiteljska pitanja i provedbu u centrima za socijalnu skrb	Provode stručne udruge	Načela provedbe obiteljske medijacije Psihološki aspekti partnerskog odnosa i odnosa u obitelji, razvoja djece, nasilje u obitelji Pravni aspekti obiteljske medijacije i sporazuma Proces medijacije, tehnike u obiteljskoj medijaciji, područja primjene obiteljske medijacije Etika u medijaciji Supervizija
Austrija	364 ili 220, ovisno o prethodnom obrazovanju	Stručne udruge i sveučilišni programi	Osnovna načela i povijest medijacije Modeli medijacije, Područja primjene medijacije Faze postupka medijacije, pregovaranje i rješavanje sukoba Osnovni principi i tehnike komunikacije Analiza sukoba Etička pitanja u medijaciji Pravna regulacija medijacije Osnove relevantnih psiholoških koncepata kao i psihosocijalnih intervencija Komercijalna osnova medijacije
Češka	100 sati	Sveučilišni programi	Sadržaj treba pokrivati područje prava, psihologije, sociologije i socijalnog rada Znanja o komunikaciji, sukobima i medijaciji